

แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ
ทางวัฒนธรรมผีตาโขนของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู*

BEST PRACTICES IN MANAGEMENT FOR PROMOTING CULTURAL
ENTREPRENEURSHIP IN THE PHI TA KHON TRADITION AMONG STUDENTS
AT SRISONGRAK WITTAYA SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE LOEI - NONG BUA LAMPHU

*อรณา ทำทิพย์, พิทยา แสงสว่าง

Onnapa Tamtip, Phitthaya Saengsawang

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย.

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: Onnapat66@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารจัดการ ที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผีตาโขน ของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย และบทความเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู มีแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารองค์การที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผีตาโขนของนักเรียน ได้แก่ การวางแผน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะนักเรียนให้เป็นผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่น กับการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการ การจัดการองค์การ มีการจัดโครงสร้างองค์การที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมของนักเรียน การมุ่งส่งเสริมความเป็น

* Received: 9 April 2025; Revised: 3 June 2025; Accepted: 6 June 2025

ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ผ่านการสืบสานประเพณีผีตาโขน โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจให้ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ การประสานงาน มีการประสานงานทั้งภายในและระหว่างองค์การ โดยใช้ช่องทางการประชุมอย่างเป็นทางการและแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Line และ Facebook การควบคุม มีการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ภายใต้การบริหารงานของคณะผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน การประเมินผล ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการผ่านแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เผยแพร่ผลการดำเนินงานผ่านเว็บไซต์ รายงานประจำปี และโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ทุกฝ่ายรับทราบและสนับสนุนการพัฒนาทักษะของนักเรียน ให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติที่ดี, การบริหารจัดการ, ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม, ผีตาโขน

Abstract

This research article aims to investigate best management practices that promote cultural entrepreneurship related to the Phi Ta Khon tradition among students of Srisongrak Witthaya School, under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office Loei-Nongbua Lamphu. This study adopts a qualitative research methodology, utilizing data collected from books, research studies, and articles concerning best practices in both domestic and international contexts.

The research findings indicate that Srisongrak Witthaya School implements exemplary organizational management practices that foster students' cultural entrepreneurship, particularly in relation to the Phi Ta Khon tradition. These practices include: Planning The school engages in systematic planning with clearly defined goals aimed at developing students' skills as creative entrepreneurs capable of integrating local culture into product and service innovation. Organizing The organizational structure is strategically designed to support the development of cultural entrepreneurial competencies among students. Leading Leadership efforts are focused on promoting cultural entrepreneurship by preserving the Phi Ta Khon tradition, with an emphasis on

motivating both teachers and students to participate actively. Coordinating Coordination occurs both within the organization and with external stakeholders through formal meetings and the use of digital platforms such as Line and Facebook. Controlling – Operations are overseen and regulated through clearly defined policies and action plans, under the supervision of the school’s administrative team. Participation from teachers, the school board, and students is actively encouraged. Evaluation The effectiveness of the initiatives is assessed through questionnaires, interviews, and behavioral observations of students. The outcomes are disseminated via the school’s website, annual reports, and social media platforms to ensure transparency and garner support for the sustainable development of students' entrepreneurial skills.

Keywords: Best Practices, Management, Cultural Entrepreneurship, Phi Ta Khon

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายสำคัญในการยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกมิติ เพื่อก้าวสู่การพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีแนวคิดหลักสามประการ คือ “ต่อยอดอดีต ปรับปัจจุบัน และสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ประการแรก “การต่อยอดอดีต” มุ่งนารากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ มาผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจในบริบทโลกปัจจุบัน ประการที่สอง “การปรับปัจจุบัน” มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ทั้งระบบคมนาคมขนส่ง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่ออุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน และประการสุดท้าย “การสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและคนรุ่นใหม่ ตลอดจนส่งเสริมการปรับรูปแบบธุรกิจให้ตอบสนองความต้องการของตลาดโลกภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสังคม

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้พัฒนาขึ้น เพื่อเตรียมเยาวชนไทยให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการ

ดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะดังกล่าวถูกออกแบบบนหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาประเทศ การสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมศาสตร์พระราชาและพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 การธำรงความเป็นไทย การคำนึงถึงพัฒนาการและความแตกต่างของผู้เรียน ตลอดจนความสามารถในการเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สมรรถนะหลักทั้ง 10 ประการ ประกอบด้วย 1) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 2) คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 3) กระบวนการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ 4) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 5) ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน 6) ทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ 7) การคิดขั้นสูงและนวัตกรรม 8) การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล 9) การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ และ 10) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งและมีสำนึกสากล สมรรถนะเหล่านี้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ มีความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคง

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับความสนใจและมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้นในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ซึ่งหมายรวมถึง (1) รู้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการสร้างตัวเลือกเชิงเศรษฐศาสตร์/เศรษฐกิจ (2) เข้าใจบทบาทในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อสังคม และ (3) ใช้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการในการยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพด้านอาชีพเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนในทุกๆระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้เริ่มนำเสนอโมเดล Thailand 4.0 ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 และได้ประกาศใช้นโยบาย Thailand 4.0 โดยมีแผนยุทธศาสตร์ชาติรองรับตั้งแต่ พ.ศ. 2560 เพื่อมุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วยนวัตกรรม สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและความอยู่รอดในสังคมทุนนิยมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 โดยหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมคือ กลุ่มเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง (creative culture & high value

services) ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความแตกต่างและจุดขายในการดำเนินธุรกิจ โดย Thanaphonphan ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมที่สามารถนำไปสร้างธุรกิจประเภทต่าง ๆ เช่น การนำขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ คุณค่า บรรทัดฐาน แบบแผนการดำเนินชีวิต การบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ การแต่งกาย การละเล่น กีฬา ศิลปะ และวรรณกรรม ไปสู่ธุรกิจด้านการศึกษา ท่องเที่ยว สื่อสารมวลชน อุบะโภคบริโภค เป็นต้น (Thanaphonphan, R, 2003) จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินธุรกิจด้วยการสร้างนวัตกรรมขึ้นมาจากวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประดิษฐ์กรรม และรูปแบบในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าหรือบริการที่มีคุณค่าตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล และนำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ก็คือการประกอบการทางวัฒนธรรมนั่นเอง การเติบโตของการประกอบการทางวัฒนธรรม จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะสามารถสร้างรายได้ ไปสู่ชุมชนในภูมิภาคต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นกลไกหนึ่งในการฟื้นฟูและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าของท้องถิ่นและชุมชนด้วย หากประเทศไทยสามารถสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น ในชุมชนต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ก็จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันบนฐานความรู้ สร้างสรรค์ คุณค่าให้กับสินค้าและบริการ และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งยังสร้างความ มั่นคงแก่ชุมชน และก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ในคราวเดียวกัน การประกอบการทางวัฒนธรรม ถือเป็น การทำธุรกิจที่ต้องอาศัยภูมิปัญญาจากท้องถิ่น จึงต้องเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม และมีความสามารถในการ สร้างสรรค์บริหารจัดการ ให้สามารถสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของ ผู้บริโภคในยุคดิจิทัล เพื่อสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นในการประกอบธุรกิจ (ธีรพงษ์ บุญรักษา นันทิยา ดวงภุมเมศ และกรณัญญ์ เตชะวงศ์เสถียร, 2564; Khamnunwat, D., Bhibulbhanuvat, S., Thawornpat, M., Boonrugs, T. & Suraratdecha, S., 2016) ได้เสนอคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ประกอบการทาง วัฒนธรรม คือ ความสามารถในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของสินค้าหรือ บริการ กับการรักษาคุณค่าเดิมของวัฒนธรรมไว้จะเห็นว่าผู้ที่จะนำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพิ่ม มูลค่าทางธุรกิจ จำเป็นต้องมีสมรรถนะของความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีความรู้ความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในบริบทยุคดิจิทัล และสามารถสร้างสมดุลในการ บริหารจัดการคุณค่าและมูลค่าเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันให้เกิดขึ้น

จากความสำคัญข้างต้น ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ควรมีการส่งเสริมทักษะการเป็นผู้ประกอบการในทุกระดับ รวมถึงในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผิตาโชน ของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ซึ่งเป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ ที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งนำเอาวัฒนธรรมผิตาโชน ซึ่งเป็นความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ถือเป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียวในประเทศไทยและในโลก มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ “ตาโชนรักษ์โลก” มีการเผยแพร่ผลงานจนเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศ ซึ่งผลการศึกษาจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมของนักเรียน ให้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน กำหนดนโยบาย ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ ความชำนาญการเข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนให้เป็นพลโลก มีทักษะการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างสง่างาม และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู และโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผิตาโชนของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการของโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา ทั้งในด้านนโยบาย การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 4 ฉบับ
6 ประเด็นศึกษา ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำ
(Leading) 4) การประสานงาน (Coordinating) 5) การควบคุม (Controlling) 6) การประเมินผล
(Evaluation)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษา ค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ด้าน
3. กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
4. สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างตามนิยามศัพท์เฉพาะ โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุม
ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาและปรับปรุงตามคำแนะนำ
5. หาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์เฉพาะกับข้อคำถามและหาดัชนี
ความสอดคล้อง (IOC) รายนามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน
6. ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ ได้ค่า IOC
โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป
7. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ
ความถูกต้องอีกครั้ง
8. จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ประกอบด้วย
กลยุทธ์ แผนพัฒนาปฏิบัติการประจำปี รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) รายงาน
การพัฒนาคุณภาพประจำปี สารสนเทศอื่น ๆ ของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการ
พิจารณาบริบทตลอดจนแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่ส่งเสริม
ความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมศิลาโชนของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักวิทยาลัย
2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ให้
ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการ
สถานศึกษา ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักวิทยาลัย โดยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนว

ปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมมี
 ตาโชนของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย
 หนองบัวลำภู

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation technique) ได้แก่

1. ตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล (Data triangulation) 2. ตรวจสอบด้านวิธีการ (Methodological triangulation) 3. ตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theoretical triangulation) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการ
 บันทึกภาคสนาม ได้แก่ การสังเกต และการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการจำแนกหรือจัดกลุ่มข้อมูล (Category
 or typological analysis) การเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant comparison) การวิเคราะห์สรุป
 อุปนัย (Analytic induction)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
 เลย หนองบัวลำภู ตั้งอยู่ 231 ถนนด่านซ้าย-นครไทย ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยตั้งขึ้น
 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2501 ปัจจุบันดำรงอยู่ได้
 67 ปี จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน
 1,164 คน โดยมีนายวิวัฒน์ ประสมทรัพย์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ

2. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม
 มีตาโชนของนักเรียนโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย
 หนองบัวลำภู โดยภาพรวม ในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การวางแผน (Planning) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยามีการวางแผนอย่างเป็นระบบ
 โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ ที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับตลาด
 สมัยใหม่ ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงานและการฝึกปฏิบัติจริง โดยใช้ประเพณีผีตาโชนเป็นฐานการเรียนรู้
 ภายใต้การจัดตั้งบริษัท ตาโชน จำกัด เพื่อส่งเสริมทักษะเชิงธุรกิจ นอกจากนี้ ยังเน้นการเรียนรู้ด้าน
 การตลาด นวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของนักเรียนในทุกขั้นตอน ของการบริหารจัดการธุรกิจอย่าง
 แท้จริง

2.2 การจัดองค์การ (Organizing) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยาจัดโครงสร้างองค์การอย่างเป็น
 ระบบโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบผ่านแผนภูมิองค์การ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ด้านผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผิตาโขนผ่านโครงการ “บริษัท ตาโขน จำกัด” ซึ่งเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริงที่มีฝ่ายงานสนับสนุนอย่างครบถ้วนโรงเรียนยังส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ชุมชนและความร่วมมือภายนอกเพื่อขยายโอกาสทางการตลาด ควบคู่กับการปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

2.3 การนำ (Leading) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยามุ่งเน้นการนำองค์การโดยสร้างแรงจูงใจให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีผิตาโขน และพัฒนาทักษะผู้ประกอบการเชิงวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับนวัตกรรมการผลิตและการตลาด พร้อมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอกและชุมชนในการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน

2.4 การประสานงาน (Coordinating) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยามีการประสานงานทั้งภายในและระหว่างองค์การอย่างเป็นระบบ โดยใช้ช่องทางการสื่อสารทั้งรูปแบบทางการและดิจิทัล เช่น Line และ Facebook เพื่อสนับสนุนการบริหารด้านผู้ประกอบการวัฒนธรรม ร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการดำเนินโครงการ “ตาโขนรักษ์โลก” ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกทักษะธุรกิจจริงควบคู่กับการกำกับติดตามผ่านแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน

2.5 การควบคุม (Controlling) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยามีระบบการควบคุมและติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผิตาโขน มีการบูรณาการเนื้อหาในรายวิชาและจัดตั้ง “บริษัท ตาโขน จำกัด” เป็นพื้นที่เรียนรู้จริง พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจผ่านทุนสนับสนุนและความร่วมมือจากภายนอกเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.6 การประเมินผล (Evaluation) โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยามีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมเพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมผิตาโขน ข้อมูลที่ได้ถูกนำไปปรับปรุงหลักสูตรและการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน พร้อมเผยแพร่ผลผ่านสื่อหลากหลายเพื่อสร้างความร่วมมือและความยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ผิดาโชนของโรงเรียนศรีสองรักวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญโดยการดำเนินการของโรงเรียนสามารถแบ่งเป็น 6 ด้านที่สำคัญตามหลักการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนถึง “แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ” (Best Practices) ในการพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะด้านผู้ประกอบการเชิงวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน (Planning) โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจนในการวางแผนพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของนักเรียน โดยบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ผ่านโครงงานและการปฏิบัติจริงพร้อมจัดตั้ง “บริษัท ตาโชน จำกัด” เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ให้นักเรียนได้ทดลองบริหารจัดการธุรกิจจริง ทั้งยังเน้นพัฒนาทักษะการตลาดและช่องทางจำหน่ายที่หลากหลายซึ่งสะท้อนแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับงานของ Khamnunwat, D., Bhibulbhanuvat, S., Thawornpat, M., Boonrugsa, T. & Suraratdecha, S. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือกิจกรรมไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งผู้บริหารจะต้องพิจารณาว่าจะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) ใช้เงินเท่าใด (How much money) ใครเป็นผู้ดำเนินการ (Who) และจะทำเมื่อใด (When) นอกจากนั้น ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ ระบบของสังคม พฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นที่ยึดถือของบุคคลในกลุ่มนั้น ๆ ด้วย ด้านการจัดองค์การ (Organizing) โรงเรียนมีการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรและนักเรียนอย่างชัดเจน เพื่อให้การบริหารงานเป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในโครงการต่าง ๆ เช่น ชมรม ศิลปวัฒนธรรม โครงการ Learn to Earn และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการขยายตลาดและพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจออนไลน์ (Khamnunwat, D., Bhibulbhanuvat, S., Thawornpat, M., Boonrugsa, T. & Suraratdecha, S., 2016) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรกฤฎี เนื้อไม้ ที่ระบุว่า การจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนและการกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการด้านการเรียน การสอนและการบริหารธุรกิจของสถานศึกษา ด้านการนำ (Leading) โรงเรียนส่งเสริมบทบาทผู้นำของนักเรียนผ่านการมีส่วนร่วมในโครงการ “บริษัท ตาโชน จำกัด” และการบูรณาการการเรียนรู้กับ

ภาคปฏิบัติ ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งครูและนักเรียนให้เป็นผู้ริเริ่มและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ (พัชรกฤษฎี หน่อไม้, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อำนาจ นพพรพิทักษ์ และคณะ ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการสร้างแรงจูงใจของผู้บริหารและบุคลากรในกระบวนการบริหารกิจการลูกเสือวิสามัญของสถานศึกษา (อำนาจ นพพรพิทักษ์ เรืองวิชัย นิลโคตร และพรสวรรค์ ศิริศาสนันท์, 2566)

ด้านการประสานงาน (Coordinating) โรงเรียนมีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพผ่านทั้งช่องทางทางการ เช่น การประชุม และช่องทางดิจิทัล เช่น Line, Facebook ที่ช่วยให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและคล่องตัว รวมถึงได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนในการดำเนินกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ “ตาโขนรักษ์โลก” ยังเป็นตัวอย่างที่ดีของการส่งเสริมบทบาทนักเรียนในการดำเนินกิจการจริง ด้านการควบคุม (Controlling) โรงเรียนมีการกำหนดตัวชี้วัดและติดตามความก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังบูรณาการแนวคิดผู้ประกอบการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน และได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการวัฒนธรรมให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของพัชรกฤษฎี หน่อไม้ การประสานงานของผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีไออาร์พีซี สายการศึกษา สายสนับสนุนองค์กรและสายศูนย์ธุรกิจ เปรียบเสมือน LEAD TEAM ร่วมกันประชุมทุกวันอังคารช่วงเช้า เรียกว่าประชุมกับ MC (Management Committee) จะมีการติดตามงานที่ได้มอบนโยบาย สื่อสารจากล่างขึ้นบนจากบนลงล่างทั้งจากแวนอนและแนวตั้งเมื่อประชุมเสร็จแล้วจะมีการทำแผนการดำเนินงานทุก ๆ 3 เดือน มีการมอบรางวัลให้กับบุคลากรที่สร้างความสำเร็จให้กับวิทยาลัย ด้านการประเมินผล (Evaluation) โรงเรียนดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ผ่านแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอผลงานต่อผู้เชี่ยวชาญ เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสร้างการยอมรับในระดับชุมชน (พัชรกฤษฎี หน่อไม้, 2565) โดยแนวทางนี้สามารถอ้างอิงถึงแนวคิดของวิโรจน์ ไชยภักดี แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียน หมายถึง วิธีการ หรือแนวทาง ดำเนินการที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการบริหารงานโรงเรียนภายใต้เงื่อนไขของบริบทต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการ วิเคราะห์สภาพจุดแข็ง – จุดอ่อนของโรงเรียน แล้วนำวิธีการหรือแนวทางดำเนินการนั้น ๆ ไปปฏิบัติจริงให้สำเร็จ โดยมุ่งหวังให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของโรงเรียนและความ

คาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน จากนั้นทำการสรุปวิธีการหรือ แนวทางดำเนินการนั้น ๆ ให้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของโรงเรียน ณ เวลานั้น ๆ (วิโรจน์ ไชยภักดี, 2562)

แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการแบบองค์รวมที่มุ่งพัฒนา “ทักษะผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม” ของนักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยอาศัยการวางแผนที่ดี การมีโครงสร้างที่ชัดเจน การนำที่สร้างแรงบันดาลใจ การประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ระบบควบคุมที่เข้มแข็ง และการประเมินผลที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งสามารถนำไปเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการสถานศึกษาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู มีแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม “ผีตาโขน” ของนักเรียน โดยบูรณาการการเรียนรู้กับวัฒนธรรมท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีระบบบริหารจัดการครบทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) โรงเรียนกำหนดเป้าหมายให้นักเรียนมีทักษะผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับสินค้าและบริการ ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) และความร่วมมือกับชุมชน นำไปสู่การจัดตั้ง “บริษัท ตาโขน จำกัด” เป็นโมเดลธุรกิจฝึกปฏิบัติจริง 2) การจัดองค์การ (Organizing) มีโครงสร้างองค์การชัดเจน แบ่งหน้าที่ตามระบบ เช่น ฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการบริหารงานเชิงธุรกิจ 3) การนำ (Leading) ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชุมชน ออกแบบหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมกับการพัฒนาอาชีพ พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการผลิต 4) การประสานงาน (Coordinating) ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Line และ Facebook เพื่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ “ตาโขนรักษ์โลก” ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน 5) การควบคุม (Controlling) ติดตามผลด้วยตัวชี้วัด เช่น รายได้จากผลิตภัณฑ์และการขยายตลาด พร้อมบูรณาการความรู้ผู้ประกอบการในหลักสูตร และได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน 6) การ

ประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลโครงการต่อเนื่องและนำผลมาปรับปรุงหลักสูตร เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์และสื่อออนไลน์เพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของสังคม

โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยาเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในระดับมัธยมศึกษา ผ่านการบูรณาการวัฒนธรรม “ผีตาโชน” เข้ากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะอาชีพ ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สถานศึกษาควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดที่เกี่ยวข้องกับผีตาโชน หรือร่วมมือกับผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าของนักเรียน หรือการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการขยายตลาดซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้ในอนาคต

2) สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยนำกระบวนการคิดเชิงธุรกิจมาประยุกต์ใช้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะด้านการผลิต การบริหารจัดการ ต้นทุน และการตลาดรวมถึงสามารถสร้างรายได้จากวัฒนธรรมพื้นถิ่น

2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่ส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมของโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นที่มีแนวทางในการส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

เอกสารอ้างอิง

ธีรพงษ์ บุญรักษา นันทิยา ดวงกมุทเมศ และกรรณิการ์ เตชะวงศ์เสถียร. (2564). สมรรถนะผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร*, 16(1), 143-162.

พัชรกฤษฏี เนื้อไม้. (2565). แนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารองค์การของวิทยาลัยเทคโนโลยีไออาร์พีช จังหวัดระยอง. ใน *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- วิโรจน์ ไชยภักดี. (2562). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนท่านผู้หญิงจันทิมาพึงบารมี ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ใน *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580*. สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อำนาจ นพพรพิทักษ์ เริงวิชญ์ นิลโคตร และพรสวรรค์ ศิริศาสนันท์. (2566). แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารกิจการลูกเสือวิสามัญของสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดจันทบุรี. *วารสารมหาจุฬานาค รทรรคนันท์*, 10(4), 438-452.
- Khamnunwat, D., Bhibulbhanuvat, S., Thawornpat, M., Boonruga, T. & Suraratdecha, S. (2016). *Balanced culture: increase worth with creative values*. Nakhon Pathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia. Mahidol University: Nakhon Pathom.
- Thanaphonphan, R. (2003). *Cultural capital: cultures in world capitalism system Vol. 1*. Bangkok: Matichon.